

29614, II, C, 9, 80 br 1875

O slovanskej trgovini na jugu.

Spisal **J. P.**

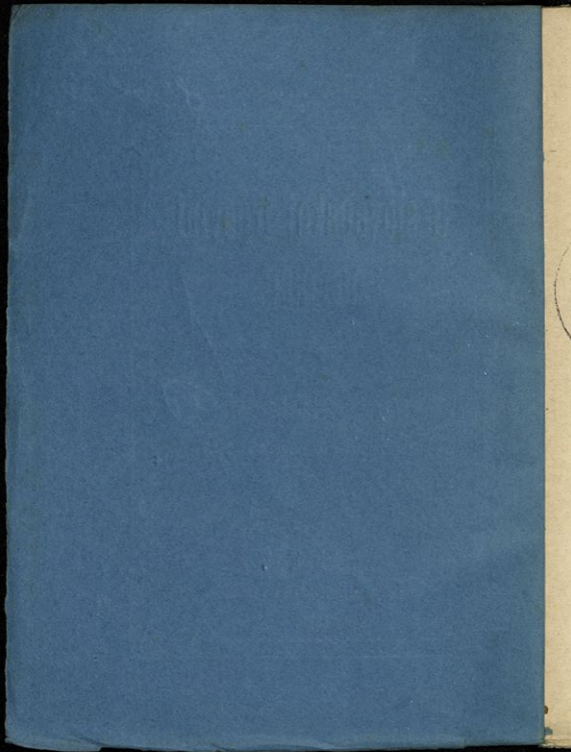
(Posebni iztis iz „Slov. Naroda“.)

V Ljubljani.

Tiskala in založila „Narodna tiskarna“.

1875.

O slovanskej trgovini na jugu.

Spisal **J. P.**

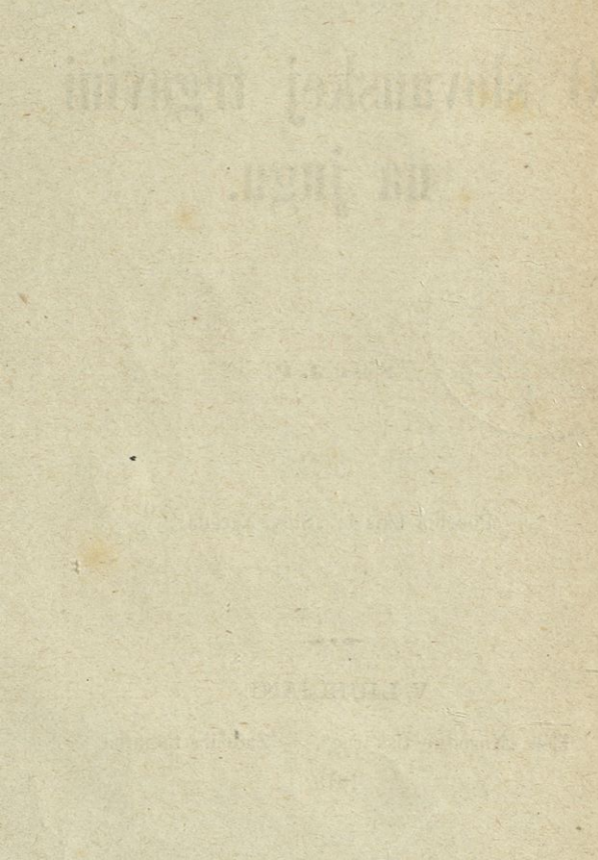
[Yanko Bajka]

(Posebni iztis iz „Slov. Naroda“.)

V LJUBLJANI.

Tisk „Narodne tiskarne“. — Založila tiskarna.

1873.

Dan za dnevom se misli, govori in piše veliko, posebno o duševnej vzbuji naroda. — Da trudenje slovanskih rodoljubov v ta namenij bilo brez vspeha, to je vsim tistim očitno, kateri se spominjajo, kakšen je bil naš položaj še pred malo leti, in ako so opazovali, kako smo se prebudili iz spanja, v katero nas je bilo gospodarstvo tujcev skoraj celo zazibalo. — Ali v istini prav počasno korakamo naprej in nam Slovanom napredek nij še preobilnega sadu rodil, da bi smeli ž njim uže zadovoljni biti. Rodoljub se mora vsak dan bati, da ne bi težko začeto delo popolnem ustavilo se, da moči, katere narod obilo temu početju žrtvuje, ne opešajo in da ljudstvo, ne videče še pravega zboljšanja svojega stanja, obupa in duševno otrpne. — Dolžnost je naša, vse uzroke, kateri napredek zadržujejo, preiskovati in najti sredstva, s katerimi bi se dali odstraniti.

Mej prve uzroke, ki nam najbolj naše prerojenje ovirajo, moramo šteti posebno one elemente, kateri so si osvojili vladarstvo na druge bolj slabotne narode in jih hočejo porabiti za svoje sluge, jim kratijo vse pravice, celo njih obstanek; pridobili so ti naši nasprotniki v zadnjem času tako moč le po naši nemarnosti in tudi po naši neslogi.

Jasno je dovolj, da od njih ne smemo pričakovati nobene podpore k izboljšanju našega duševnega in materialnega stanja.

Naloga naša je torej, da se, kolikor mogoče njih sovražnega upliva znebimo in se pred še večjem potlačenjem, katero nam preti, zavarujemo. Boriti se moramo brez prenehanja za naše pravice, da si zagotovimo gospodarstvo na svojem lastnem domu, da pridobimo svojemu jeziku tisto veljavo, katero mu ga je sama narava odločila, da budimo v narodu ljubezen do svoje domovine in do svojih bratov.

Slovenca se res ne more očitati, da se nij v tem obziru dovolj potrudil, če tudi mu nij bilo mogoče do sedaj svojega cilja doseči. Da, v tej hudej borbi za svoje najsvetejše pravice, v vzvišenem hrepenenju za duševni napredek, pustil je posebno Slovenec v nemar

svoje materialno blagostanje. — To mora vsak praktično-misleč rodoljub najbolj obžalovati, timveč, ko vidi, kako so znali naši nasprotniki pridelke, lego in sploh vse prednosti naše domovine v svojo korist porabiti, a se pri našem ljudstvu uboštvo zmirom bolj razširja in ga brezštevilne muke in nesreče demoralizirajo.

Da mora naš mladi narod živeti, da se ukrepča in da postane faktor, s katerim bode trebalo računati, mu je treba tudi, si pripraviti in zagotoviti materialnih močij za svoj obstanek. — To je vprašanje, na katero ne bi smel noben narodnjak nikoli pozabiti in katero je ravno tolike važnosti, kakor vsaka druga najimennitnejša narodna zadeva.

Mimo kmetijstva, katero je pri nas še na jako nizkej stopinji, sta trgovina in obrtstvo najglavnejša stebra narodnega blagostanja in vir sreče vsake dežele.

Obstanek narodov je odvisen od trdnega delovanja na polji trgovine in obrtnije. To polje moramo začeti obdelovati razumno, marljivo in s poštenim namenom, da povzdignemo svoj zaostali ubogi narod na stopinjo, ki mu pristoje, in da mu pripravimo srečnejšo in svobodnejšo prihodnjost, nego je bila njegova preteklost, in je še sedajnost.

Trgovec je bil od nekdanj in večno ostane eden izmed glavnih faktorjev napredka, svobode, blagostanja in omike; on vzdržuje zvezo med raznimi narodi; po mejsobni dotiki in vzajemnimi interesi se človeštvo vedno bolj izobražuje in znano je, da trgovinskemu razvitku vsakega naroda kmalu tudi popolni duševni in politični razvitek sledi.

Prvotna kupčija, menjevanje blaga, se je med izobraženimi narodi skoraj izgubilo, nekdanji veliki semnji se osamljajo in se krčijo v spremenjevanji lokalnih potrebstij; razstave, lokalne in svetovne, ki so zdaj v šegi, niso samo trgovinski semnji, temveč imajo še druge namene, kakor: pri narodih mejsobno razkazovati neznane pridelke, izdelke in iznajdbe, priporočati jih kot zaželenja vredne in vpeljati jih sčasoma kot potrebstij, — kakor tudi sklepati nove trgovinske zveze. — Ako se te zveze ne morejo izpolniti, in ako razmere niso take, da kmalu pomnože zaslužek ljudstev, da ustrežejo novim željam, so razstave sploh prav nevarne in nikaki državi svetovati. — Svarilen izgled nam je zadnja razstava v Beču, ki nam je politično-ekonomično le toliko koristila, da razumni ljudje se niso dali oslepiti kakor ščinkovci, ampak

da so se jim oči odprle, da vidijo napake, grehe in pomanjkljivosti narodnega gospodarstva v Avstriji, in to je na vsak način napredek; ker — tist, ki svojih napak ne izpozna, ne bode nikoli napredoval.

V državi, katera dobro in pravično skrbi za omiko narodov, kjer je kupčija prosta, ki ima urejene finance in zadosta železnic, koliko različnih nasledkov nema svetovna razstava! Da v Avstriji nemamo nič vsega tega, kaj hočemo? Delajmo neutrudljivo, da svojo nalogo v Avstriji izvršimo in da tudi mi doživimo prihodnost, ki je naša. — Saj vsi vemo, da Nemci le na nemško škilijo in na severni Avstriji je tudi dovolj železnic, s katerimi se le nemško-severna konkurencija pospešuje, a nas še zmirom jarm samotržtva južne železnice tlači. Ta peščica lahonov, ki je še mej nami, tudi le za-se skrbi in nam v našej hiši z razporo na vsak način škoduje! Lešnik, ki ga imamo zgristi je trd, skoraj pretrd, ali hvala bogu, mi smo se duševno uže vzbudili, in za Slovana, kadar izpozna svoje pravice, nij nič pretrdo, ni Nемеc ni Lah, in tudi ne pot večje kupčije, katero moremo še le začeti.

Posvetna kupčija se od dné do dné razvija, in oni narodi, ki imajo naj več kupčije

v rokah, oni stopajo tudi pred vsemi drugimi v napredku, t. j. v omiki in svobodi. — Stari Feničani, Heleni, Kartago, Rimci, — Amalfi, Pisa, Genova, Benetke, mesta Hanse in drugi, so le po poti razvite svoje trgovine do take stopinje blagostanja, duševnega razcveta in take politične svobode dospeli.

Dan denašnji gospodujejo po trgovinskih mestih: Angleži, Amerikani, Belgija, Holandeži, in tudi Švicarji. Pri teh narodih se je trgovinstvo do vrhunca razvilo, in po vseh trgovinskih mestih so oni, zlasti Angleži zastopani. Tudi duševno in materijalno obdarovani Francozi in tudi Nemci zavzimajo častno mesto v kupčiji; omenim še Ruse, katerih trgovina je velikanska kakor njih dežela!

Kaka je pa z nami južnimi Slovani, ki smo tako lepo postavljeni, kraj morja, v sredi Evrope, krasna lega, katero znajo porabiti sijajno le tujci, mi pa ne! Kje so lepi dnevi južnih Slovanov! Vsi narodi našega primorja so jih uže imeli in jih še imajo, mi pa ne! V Trstu od kodar dobivajo Slovenija in sploh južni Slovani, večji del inozemskih pridelkov in izdelkov, smo prav slabo zastopani, in le prav malo jih je mej nami, ki imajo dovoljni razum za večjo kupčijo. Zdi

se mi, da je na tem veliko ali vse kriva le naša zaspanost in malomarnost. Če si enkrat toliko pridobimo, da imamo svoj tesen kot in svoj vsakdanji košček kruha, pa nam nij več mar za trud, delo in razširjenje svojega delokroga!

Da je na tem dosti tudi vlada kriva, to sem uže omenil in to mi Slovani trdo občutimo; ona je hotela našo letargijo uporabiti in ni spoznala ne konca ne kraja toliko na materialnem kolikor na duševnem polji, ali — izpodletelo jej je na skali napredka časa, ki nas je, — nadejam se — duševno za veke vzbudil!

Rekel bi, da je zadnji čas, da stopimo na večje trgovinsko polje; tukaj je duševno delovanje tako živo, veselo, svobodno oživljuje, k nikdar mirovajočemu napredku sileče in povzdigajoče! Če primerjamo uradniški in duhovniški stan, katerima se naša učeča se mladina po večjem obrača, — s kupčijskim in višjim obrtnijskim stanom, — vidimo, tam ozko omejeno polje in duševno otrpnenje, tukaj pa vedno živo materialno in duševno delovanje, — tam nazadek, tukaj napredek, tam birokracijo, tukaj svobodo!

Mislím, da mi ne bo nikdo za zlo jemal ako resnico tako očitno povem, to se ve da

— le po svojeji glavi in tudi le po tej sodim da — ravno materijalna povzdiga nas bo zednila tudi na političnem polju. — Kajti, bistveno vsa politika je v tem, da se skrbi, po naravnem in najpripravnejšem potu za blagost in napredek sorojakov in vseh državljanov sploh.

Kdor nema teh načel v srcu in ako ne ravna po teh, naj si bodi kakšnega koli naroda in stanú on je — izdajalec naroda in človeštva sploh.

Kedar je pa svoj lastni narod v nevarnosti in v zadregi, kar se nam Slovanom godi, pravi sin majke slave ne sme razločevati klerikalce, liberalce itd., sloga mora biti na celej liniji.

Potem, kedar enkrat občno naše namene dosežemo, se bomo prijateljsko pogovarjali kaj da pomenijo in v čem, da obstojijo besede: „Ljubite se mej soboj“.

Kako je bilo naše stanje do sedaj, in kako je še dan denes, ne bom govoril, ker vsakemu dobremu Slovanu je znano, da je prežalos^tno, da bi se o njem na tanko pisalo.

Kakor sem uže prej omenil, napredek časa je tudi nas Slovane iz naše letargije ubudil, in čas bi bil, da bi začeli izpoznavati,

kako važni element smo ravno mi Slovenci, tu na našej zemlji, za srednjo Evropo in za knežije na Donavi, kjer imamo bratov dosta, v političnih in posebno v trgovinskih razmerah. — Za to je pa naša sveta dolžnost, da duševno in materijalno delamo in napredujemo, da ne ostanemo pasivno in sužno sredstvo, nad katerim in s katerim drugi narodi svoje samopašne namene dosežajo, mi pa obožavamo, dokler popolnem ne omagamo, dokler nas ne zadržó in iz zgodovine izbrišejo.

Da sem prisiljen politiko v mojo trgovinsko razpravo mešati, lahko se razume, ker trgovina in politika sta ravno tako zvezani kakor mož in žena, kar nam dostojno dokazujejo tako rekoč, gospodarji svetovne trgovine, Angleži. Njih politika se vrti le o njih trgovini ravno kot ljubosumna žena okolo svojega zanimivega moža, kateri jej toliko denarja donáša, da ona svoj dom brez sužnih brani more in da ona sorojake tako izdatno podpira, da — angleški državljani skoraj vsako leto menj davka plačujejo, in vendar ostaje vladi vsako leto še kak milijon lir sterlingov — preteklo leto je ostalo čez 4 milijone, to je čez 40 milijonov gld. v zlatu. Tam se ne pozna drug denar, kot — zlato! Za njih ban-

kovce se prime vsak hipec, ako se li hoče in kjer si bodi, enako svoto lir sterlingov brez pol solda doplače.

Zdaj, ko sopar svet naprej goni, ko telegraf človeka človeku tako približuje, da se s prijateljem v daljnih krajih v malo minutah pogovarjati more, je malo konkurence mej ednimi kupci. Konkurencija je mej eno in drugo deželo, in to je prava svetovna kupčija, ki je pri nas v Avstriji še tako malo razvita, in katero Slovani sploh še tako malo poznajo. Žali bože, mi ne poznamo še svoje lastne večje trgovine, kar dovolj dokazuje našo še jako nizko stopinjo trgovinskega razvitka. Sicer pa vemo in slutimo česar nam manjka v trgovinskih razmerah, ter gledamo boječi in z otročjo slabostjo okolo, od kod bi zadobili pravih sredstev, da bi svoje nade in namene uresničili. Prihodnjo stanje je težavno. — Marljivo se moramo dela poprijeti, tembolj ker se kaže neobhodna potreba, da preskočimo eno začasje trgovinskega razvitka, to je, kolikor mogoče, kupčijske zveze s tujimi elementi. Če hočemo svoje namene doseči, moramo to pričeti, in tudi — moremo — z združenjem naših, sicer pičlih sil. In le tako bi nam bilo mogoče konkurencijo tukajšnjih, tujih kupcev

prestati in s časom celo prekositi večino od njih, posebno pri naši domačej trgovini. Da bomo tuje kupce zmirom mej soboj imeli, to je istina in ne more biti drugače, ali tudi mi bomo šli s časom v njih dežele! Razmere bi bile drugačne nego so denes, to, je bi bile čisto naravne, namreč, tujec bi ne gospodaril več na naši zemlji, in to je vse, kar mi od njega zahtevamo, ako če mej nami in z nami kupčevati, naj živi sam za se, ali pa naj se udeleži naših šeg kakor mu je ljubše. Ali nam v naši lastnej hiši ukazovati, nas zatirati in zaničevati, to je malo preveč, in ne sme se dolgo trpeti. Na primer, kaj bi Bismark rekel, ako bi par milijonov tujcev na Nemškem hotelo vladati Nemce po turško ali tudi drugače? Gotovo bi ustal upor in zapodili bi Nemci tujce od koder so prišli. Ali narava narodov je nekaj čudnega. Angleži in Amerikani kadar gredó na tuje, ostanejo vedno zvesti svojim šegam, a ne zahtevajo, da bi jih drugi posnemati morali, Francozi, Italijani, Rusi, Slovani sploh, in celo Kinezi in Japanezi kadar žive mej drugimi narodi se skoraj vselej vdajo šegam tiste dežele. Kaka je pa z Nemcem? Ta, takoimenovani „kultur-träger“ ne samo, da se neče podvreči šegam

onega naroda, mej katerim živi in pri katerem išče svoj lastni dobiček ali, da bi živel sam za sé, — on zahteva, da ker je on, vsi drugi morajo biti tudi Nemci kot on, njega posnemati, nemško govoriti, in se ve da, tudi nemško misliti! „So muss es sein“. Tako mora biti, kajti drugače on ne bi bil „kultur-träger“.

Da več let pretekle politične razmere so mej Slovane preveč Nemcev, in sem ter tja tudi nekaj Lahonov nasijale, in da ti uže veliko let v naši hiši gospodarijo, to je žalibog gotova resnica — in le ker so pretrdo z nami ravnali in še ravnajo — nas so prav za prav prisilili boriti se za svoj narodni obstanek in nadejam se, da ne bomo opešali, dokler ne bode ta obstanek gotov za nas in za sinove naših slovenskih sinov.

Borba ta naša šegi napredka nij pa z mečem in smodnikom, nego z omiko, trgovino in obrtnijo. Da smo v omiki v kratkem času večjo stopinjo dosegli nego drugi narodi v stoletjih, zahvaliti se smemo le naši naravi. Da nam bo pa mogoče v omiki zmirom naprej in naprej korakati, zato potrebujemo sredstev, materijalnih močij, t. j. denarja, in kje se ga hitreje pridobi, kakor pri trgovini?

Mi Slovani, katerih trgovinsko polje je še prvotno, da vsak, ki to polje obdelava, bodi si doskušen trgovec ali bedak — vsaki bogatí in se je čuditi kako, da mi to polje še zmirom v rokah tujcem puščamo. Pri naši domačej trgovini tuje trgovce prekositi, mislim da bi ne bilo težko, ker tudi oni nemajo posebnih prednostij za moderna trgovinska opravila. In kadar bomo enkrat mi Slovani pri naši domačej trgovini prvo mesto zavzimali, takrat, in ne prej, bomo se znebili tega tujega gospodarja na našem domu, kar bom na kratko razjasnil.

Kje je naše središče trgovine Slovanov na jugu? V Trstu in nikjer drugod. — Poglejmo zdaj razmere tega mesta. — Uže nekaj let je, od kar svetovna trgovina v Trstu rakov pot hodi, to več ljudij vé. Zakaj pa je tako?

Trst, ta krasna lega srednje Europe je na enej strani v rokah lahonov, na drugi pa nemškutarjev; prvi silijo na Laško in podpirajo vse kar je laško; drugi škilijo pa na Nemško in se vé oni podpirajo le kar je nemško.

Ta dva faktorja s tako različnimi nameni v tem naj važnejšem mestu trgovine vse

Avstrije, občutita v svojih srcih, da nijsta Avstrijca. Po katerem potu in kateremu teh faktorjev bi zdaj Avstrijska vlada ugajati mogla brez lastne škode in ne, da nastane še večje protivje, večji antagonizem? Ni enemu ni družemu! Tako mislim, da je mnenje vlade in zategavoljo pusti ona Trst pod jarmom južne železnice, dokler prebivalci ne postanejo boljši Avstrijci. — Ker se pa kaj tacega ne bode tako lahko in hitro zgodilo, je vse maščevanje vlade le preponižnim in zvestim Avstrijcem v zlo, in to smo mi Slovani. —

Ta je torej eden prvih vzrokov propada Trsta. Ako bomo pa za Trst še eno železnico imeli, vprašam, komu bi loška, ali predilska železnica v prvi vrsti koristila in kake nasledke bi ona imela oziraje se na svetovno trgovino v Trstu? Ena in druga železnica bi bila najprvo v korist Slovanom, ki bi jih gotovo k bolj marljivemu delovanju prisilila. Ravno kaj tacega se pa nemškutarska vlada boji. Lahi in Nemci nam pa to korist odvrčajo po svojem razporu in ker se ni jeden ni drugi neče z nami vjemati, tako — se nam godi slabo vsem skupaj, če siračno nam Slovanom najslabše, posebno ker nemamo od prejšnjih let nič v zalogi.

Nasledki ene teh dveh železnic kar zadeva tržaško kupčijo, mislim, da bi ne bil ravno veliki, ker Trst nema potrebnih priprav, t. j. Trst nema lastnih firm na tujem v mestih, kjer se dosta uvaža ali izvaža, in da te so neobhodno potrebne za udeleženje pri svetovni kupčiji.

Trst bi mogel dobro vedeti, kaj je imel od sueškega kanala? Potrte nade! Zdaj ter zdaj gré kak Tržačan v tuje dežele, večjidel pa le toliko, dá nekaj sveta vidi. Kar pa svetovno trgovino zadeva, nauči se jo ne, svojo lastno trgovino pa, ako jo je poznal vedno pozabi ali celo popačeno o njej misli. Bogataž, ki gré na tuje ne mara se učiti, niti doma se nij učil, nikdar pa na tujem. Na tuje bi se moralo pošiljati le zmožne mladeniče, ki domačo trgovino in blago uže dobro poznajo in tudi več jezikov govore ali pišejo. Ali — tukaj nij kakor v deželah doskušanih trgovcev, da bi se osebno cenilo.

Tu gré vse po mošnji — čem več ima, več ima v žepu, tim več ima v glavi! To so pravi naši prostomisleči narodnjaki! Naj bi šli v prave svobodne dežele, tam bi videli, da moža sodi po glavi in — janih možganih in ne samo po žepu. — To je dostojen dokaz,

da na propadu tržaške svetovne kupčije so Tržaçani sami toliko, ÷e ne ve÷ krivi, kakor vlada. — Tržaçan akoravno ne vsak navadno, kadar si enkrat napravi lep kapital, postane zasebnik ali „privatjé“, zida hiše, nakupi posestva in odtegne denar trgovini. Sploh pa se vsak zanaša na geografi÷no lego Trsta, vse se le od te pri÷akuje. Vrhu vsega tega, velja v Trstu še vedno staro pravilo: „Malo delati in dosti dobiti“, ko vendar napredek trgovine in posebno svetovne trgovine terja: „Dosta delati z malimi dobitki“. Vse to kaže, da v Trstu nij pravega zna÷aja nove trgovine, manjka tudi pravega duha, podvzetnega in špekulantnega duha. Denarja je v Trstu strašno mnogo, podvzetja in špekulacije pa nič, a kako bi se oni tudi udeleževali svetovne trgovine, ki nemajo za to neobhodnih priprav kakor sem uže zgoraj omenil? Nij se torej ÷uditi, ako tržaška svetovna kup÷ija rakov pot hodi, ko severni konkurenti Trsta vse te napake in pregrehe v svojo korist tako sijajno uporabljajo, da s Trstom v nekem blagu, tako reko÷ do Trsta konkurirati morejo, in da po enakej ceni se da „preferenca“ severu. To ima pa druge uzroke, katerih ne omenjam. Ali na vse zadnje, naši konkurenti na severu so podvzetni,

imajo pravi špekulativni duh, imajo svoje filijale povsod, kjer jih lahko v svoj korist vporabljaajo, in sploh, ves njihov kapital je v trgovini.

Marsikdo se bode čudil, da celo naša „Nica“ (Gorica) s Trstom konkurirati more. Da naša dežela od tam italijanski rajž ceneje kupovati more, to se lahko razume. Da pa tudi kavo od tam večkrat ceneje kupi, to nij ravno tako lahko razumljivo, ali vendar je res.

Gorica prejema kavo iz Genove in tudi nam večkrat dohaja iz tega mesta, katero se lahko imenuje južni Hamburg. Kako je to mogoče, ne bom razlagal, da se svojej nalogi predaleč ne odstranim.

Da je Trst tako zaostal, to ima še druge uzroke. Ako je kdo pred leti tržaškemu kapitalistu in celo večini trgovcev kako resno in dobro trgovino predlagal, kaj so mu odgovorili ti? „A, kdo misli denes na take reči, grem na borzo, potrosim male solde za telegram do Dunaja in dobim svojih 100 gl. in še več, vidite torej, da z vašo trgovino ne more nič biti“. —

Ako se zdaj o kakem trgovinskem podvzetji govori, kaj se pa zdaj sliši? „A to bi

bilo prav dobro, to je kaj izvrstnega, prav zdrava misel, ali — vidite, kako vsa trgovina slabo gre, zdaj nij ugoden čas, mora se čakati itd.“ Nij li to dokaz, da so ljudje izgubili pogum za resno trgovino, da nima čisto nič duha za podvzetja, da je demoralizacija v trgovino počila, in da ljudje nima tako rekoč zaupanja sami v sebe? Gotovo, ker dan denes je v Trstu toliko denarja, da bogataži ne vedo kam z njim. Ponujajo ga na prve intabulacije po 4, in slišal sem celo po 3% obresti, kakor da bi bili tukaj sami Rothschildi. Kako hoče po tem trgovina napredovati?

Ker ne moremo misliti, da bi se kapitalisti take vrste spreobrnili in tudi drugi omenjeni glavni faktorji odstranili, bode Trst še kako leto pod jarmom južne železnice ostal, svetovna kupčija bo vsak dan slabša, ako ne bo celo propala v korist Benetkam od koder je prišla.

In ako bi se enkrat ta propad res uresničil, kaj bo s Trstom, in kaj ostane Trstu? Laški trgovci in veliko nemški tudi, s svojim denarjem, to se ve, bodo potegnili se v Benetke, pustivši nam tukaj morebiti male filijale, da nas bodo tako še naprej trpinčili, ker

v Trstu bode še vedno če ne uže vsaj trgovina, vendar največji del tiste trgovine, katere ne more vzeti nikdo, in to je: slovanska trgovina na jugu!

Trst je torej naše trgovinsko, naše materijalno središče. Zdaj, ako mi za časom svojo trgovino v svojo oblast primemo, kaj bode počel tujec, ki nad nami sedaj gospodari, uničuje nas in zaničuje? — Verjemite mi, da bode on brez meča in brez smodnika prisiljen oditi, ako ne, bode se moral našim narodnim zahtevam udati ali sam za sé živeti kakor Angleži, ne dá bi se utikali v našo domačo politiko, in takrat in ne prej — nam bode tujec ljub, spoštovali ga bomo kot prijatelja, kot sočloveka in mu ne bomo kratili pravic, kadar jih bomo mi uživali; enakopravnost bode gospodarila v naši hiši in da bo v resnici obstala, bodemo mi Slovani skrbeli. —

In zakaj ne bi kupovali Slovani svojih potrebnih stvari od Slovanov? Kakor sem uže obče omenil, nemamo slovanskih kupčijskih hiš, ki bi se udeleževale svetovne kupčije, ne kupujemo vsako stvar iz četrte ali celó iz pete roke. Tujci posredujejo in se pasejo z dobičkom zbog naše nevednosti; prodajemo tujcem, kupujemo od njih, oni pa se v pest smejejo!

Da odpravimo to zlo iz korenine in da v vseh obzirih svoje namene dosežemo treba je, da v prvej vrsti svojo lastno trgovino v svoje roke primemo in da se, pomoči sami, udeležimo svetóvne kupčije.

Da bi se tržaška, to je naša kupčija na višjo stopinjo povzdignila, trebalo bi novih čvrstejših močij, in kdo je k temu naj prvo poklican? Mi Slovani, ki okolo Trsta bivamo. Če bi imeli mi le četrti del tržaške kupčije v rokah, tako bi bili mi faktor, katerega bi vsi spoštovali in bi imeli več močij nego če bi bilo $\frac{2}{3}$ tržaških prebivalcev Slovanov, pa bi se ne udeleževali kupčije.

Naj vsak le nekoliko premisli o nasledkih, ki bi nastali, ako bi mi svojo domačo trgovino v svojih lastnih rokah imeli; naše naravno prosto ljudstvo ne bi več životarilo pod tujim stiskom in naše sem ter tja ukoreninjene napake bi se kmalu izgubile. — Dobrote, ki bi jih nam Slovanom doneslo tako kupčijsko početje, tako so obširne, da jih denes še ne izprevidimo.

Predno v tem zmislu nadaljujem, treba je, da se pomenimo o občnih interesih, katere sicer posamezni in celó vlade rade prezirajo v svojej slepoti ne izpoznavši, da, če celota

hira, tudi posamezni udje se dobro počutiti ne morejo. —

Po mojej misli, občni interes nij družega kakor razširjenje blagostanja, posebno mej tisto vrsto ljudstva, v katerej moč dela in ki je krepost družbe in temelj države in ki po pravici se poganja za zboljšanje svojega stanja. Kaj bi iz nas bilo brez te moči in kam bi prišlo celo društvo, pred ali pozneje, če ne bomo ob pravem času to žilo življenja pristojno oskrbovali in gojili?

Tedaj na občno korist treba je bogatašu in tudi previdnemu trgovcu gledati, če ljubi svojega bližnjega, svoj narod in tudi svojo korist. — Občne koristi silijo moralno, posebno trgovca, da po svoji moči pomaga k napredku in svobodi, ki budita v človeku vedno nove potrebe, pa mu moreta kazati tudi vedno nove poti k viru zaslužka in treba je tudi njemu skrbeti in pomagati, da, če velikosti človeških potreb rastejo tudi dohodki ali pridelki, da se ravnotežje ohrani. In če bi bila človeška družba več žrtovala temu plemenitemu namenu, in bolj skrbela za to ravnotežje mej potrebo in pridelkom, nego vsak za svoj privatni interes, ne bi imeli dan denes tega velikega in strašilnega socijalnega vprašanja!

Bili bi ga tako rekoč, nevedoma razvozljali, ker delavci bi ne bili te potrebe nikdar občutili, in če tudi, izpoznavši izboljšanje svojega stanu, bi bili gotovo zadovoljni, da so se po tako mirnem, ljudomilem potu primeknili za eno stopinjo k omiki in svobodi.

Ta prihodnja stopinja zgodovine se ne da ustaviti. Najbolj trde postave ne morejo nič proti tej zvižajočej se sili, razen da stvar shujšajo in pospeše, in gorje nam, če trešči pred ko poravnamo! Nij ga drugega pota razen kupčije in obrtnije, za poravnanje socialnega vprašanja.

Obrnem se tedaj k pravemu zrnju vse trgovine. Da dežela napreduje na polji kupčije na polji ljudskega blagostanja, na polji pravih državnih krepostij, treba je poznavati druga ljudstva, njih pridelke, njih potrebe in njih napredke.

Državne finance morájo biti v redu, da dežela sploh dober kredit uživa, potrebna kupčijska pota so neobhodna potreba, in tudi postave morajo biti ugodne za obrambo pravice, in za kazen sleparstva in hudodelstva. Vse te in še druge reči, kakor zemljepisna znanja in štatistiko mora pravi svetovni trgovec pred očmi imeti, torej je tudi njegov gospodarstveno-

socijalni stan drugačen, nego stan malega trgovca ali kramarja, katerega zaznamuje njegov tesen delokrog, ki meji njegovo obzorje.

Kako so Avstrijci zaostali na kupčijskem polji, dokazali so naši ustavoverci, v rokah katerih se denes Avstrija nahaja, s svojimi podvzetji, s tolikim nagromadenim denarjem, katerega so zmolzli kder so mogli, niso ničesa stanovitnega in tudi ničesa v smislu napredka napravili. — Oni niso samo po starem kopitu delali, ampak so se tudi prirojenih slabotnij družih narodov za sebične namene poslužili. Sleparili so, da je bilo groza! Hoteli so pre hitro in brez dela obogateti in ljudstvo sploh in nas Slovane tudi čisto obožati, opehariti in v svojo sužnost spraviti. Ali zadela jih je o pravem času zaslužena osoda. —

Čembolj je kako ljudstvo zaostalo, temveč sile in značajnosti in marljivega dela je treba, da se povzdigne in z družimi narodi v eno kolo stopi.

Povzdigniti se moramo k neutrudljivemu delu in ker se smemo le sami na-sé zanašati naj vsak po svojej moči nekaj stori in žrtvuje, da vendar enkrat začnemo zamujeno delo. Razširiti nam je svoj materijalni in duševni delokrog in ker ne najdemo večjega in bolj hvalež-

nega polja za delovanje, nego je kupčija, tedaj je naša sveta dolžnost, da se te prav resno udeležimo. Da se naš obzor v trgovini razširi in da o naši trgovini lažje sodimo, priložim tu neke statistične date leta 1872, o naši tržaški uvoznem in izvoznem trgovini, zadevajoče poglavitno blago:

Uvozili smo z Angleškega:

Železnine; t. j. surovo in delano železo, šine, pleh, kuper, cink, itd.	colcent.	1,291.483
Strojev za	gold.	1,228.615
Premoga (kamn. oglja)	colcent.	1,680.377
Kave (vkup z Indije An- gleške)	"	51.446
Rajža	"	98.556
Masti in špeha	"	82.329
Cukra, popra in družega prekomorskega in špecerij- skega blaga za gl. 15.527, in	"	14,065
Špirita, ruma in žganja	"	5.008
Natrona, soda-vode in še druge solne kisline	"	70.399
Bombažnega in lanenega olja	"	92.366
Slanih rib (sardine)	"	5.114

Indika, svinčene belobe in firnaza (vkup z Indije angležke)	colcent.	16.570
Galuna, pegla in kadila	”	6.154
Bombaža (vkup iz Indije angležke)	”	249.667
Izdelkov iz bombaža in vol- ne (vkup z Irskega)	”	73.140
Kož in usnjine	”	16.873
Cementa	”	19.684
Posode porcelanaste, lon- cev in steklenic	”	7.950
Barvnega lesa (vkup iz Amerike angležke)	”	36.419
Opek	kosov	404.800

Izvozili smo na Angleško:

Dôg hrastovih	kosov.	3,798.520
Dôg bukovih	”	173.300
Moke	colcent.	315.479
Žita	storjev.	220.517
Fržola	”	10.183
Opaše, cvib in suhega sadja	colcent.	29.614
Roja	”	15.975
Brinja, lavorja in bobkev	”	1.338
Konopnine in prediva	”	11.982
Papirja	”	9.188

Volne	colcent.	14.909
Ježic	"	9.610
Gume	"	6.812
Steklenine	"	8.608
Izdelkov (v Indijo Angleško)	"	3.859
Jekla in črnega pleha	"	4.843
Živega srebra	"	1.275
Olja z oljk	"	1.000
Kož in usnjine	"	3.494
Cunj	"	1.708
Duhana	"	858

Uvozili smo iz Belgije:

Železnine, t. j. šine, pleh, cveke itd.	colcent.	26.700
Steklenine	"	14.416

Izvozili smo v Belgijo:

Roja	colcent.	253

Uvozili smo iz Francoskega:

(Srednjega morja Marzilje.)

Železnine sploh	colcent.	20.787
Svinca	"	11.958
Cementa	"	156.202
Cukra	"	21.616
Olja, več sort	"	11.220

Barvnega lesa	colcent.	4.038
Izdelkov in volne surove	”	2.168
Kož in usnjine	”	1.403
Posode porcelanaste in steklenine	”	1.131
Solne kisline in kolofonija	”	3.266
Špirita in žganja 11.183	} ”	40.973
(iz atlantskega morja 29.790)		

Izvozili smo na Francosko:

Dog bukovih	kosov.	151.970
Dog hrastovih (srednje morje)	”	26,000.240
” ” (Atlantsko morje)	”	14,272.804
Drugega lesa	”	18.274
Žita ” ”	k. č.	4.180
Žita	starjev.	36.549
Fržola	”	7.026
Jekla	colcent.	2.838

Uvozili smo iz Italije:

Pomaranč in limon	colcent.	256.471
Rožičev, datelj, fig, mandelj itd.	”	187.206
Olja iz oljk in še drugega	”	131.114
Rajža	”	94.469
Žvepla	”	132.806
Opek	kosov	10,454.712

Metelj in meteljčic	kosov	378.437
Štorj (Matten)	"	94.939
Žita	starjev	67.005
Papirja	colcent.	19.688
Roja (Sumach	"	6.421
Bombaža, volne in prediva	"	12.832
Izdelkov iz bombaža, volne in prediva	"	23.918
Steklenine sploh	"	17.129
Rib sploh	"	21.292
Kož in usnjine	"	26.820
Konoplja	"	25.086
Vina in kisa	"	12.905
Školjk (Muscheln)	"	18.268
Esencij prijetno dišečih	"	1.170
Sira	"	5.396
Les in drvâ	K. č.	24.500
Železnine, oglja, krede, ve- štanja, (Weinstein) oska, in še drugega blaga	colcent.	83.826
Kave	"	3.290

Izvozili smo v Italijo:

Železnine	colcent.	24.798
Špirita, žganja in vina	"	25.115
Oglja	"	122.518
Kave in cukra	"	44.247

Bombaža	colcent.	73.118
Izdelkov iz bombaža	„	8.514
Žita	starjev	175.335
Suhega sadja	colcent.	35.110
Volne	„	10.120
Kož in usnjine	„	12.231
Cunj	„	4.782
Ježic	„	44.762
Steklenine	„	20.178
Rajža, moke, otrob, špeha in masti, sode in špecerij- skega blaga	„	59.958
Majhenih kišt za pomaranče in limone	kosov	121.895
Dolg bukovih	„	221.165
Lesa „morali, ponti, ta- role“ itd.	„	2,269.870
Lesa „bordonali“ in še dru- gega	k. č.	65.967

Uvozili smo iz Grškega in iz joniških otokov:

Fig	čolcent.	177.667
Opaše in cvib	„	75.878
Kož in usnjine	„	21.703
Olja z oljk	„	25.834
Barvnega lesa	„	4.134
Volne	„	10.761

Ježic (vakonea)	colcent.	104.078
Bombaža	"	7.532
Vina	"	7.411
Žajfé	"	3.405

Izvozili smo na Grško in na joniške otoke:

Železnine	colcent.	12.236
Žganja in pive	"	4.994
Kave in cukra	"	17.571
Masla	"	481
Rajža in družega špecerij- skega blaga	"	12.162
Kož in usnjine	"	5.511
Steklenine	"	5.936
Izdelkov iz bombaža	colcent.	8.033
Klobukov židanih	"	934
Papirja	"	12.256
Kart za igro	tucатов	1.711
Žveplenic	colcent.	2.656
Dog bukovih	kosov	1.732.815
Družega lesa za gold. 296.425 in	"	1,238.965

Uvoz. z Egipta:

Bombaža	colcent.	199.734
Kave in cukra	"	11.142

Železnine stare	colcent.	92.268
Gume (drevesnega kleja)	„	29.721
Žita	starjev	35.148
Bisernih matic (madreperla)	colcent.	16.088
Kož in usnjine	„	7.102
Indika	„	2.072

Izv. v Egipt:

Železnine	colcent.	2.023
Špirita, vina in pive	„	30.046
Vode rudninske	„	1.097
Masla	„	4.974
Papirja	„	10.677
Izdelkov iz bombaža in in volne	„	8.197
Steklenine	„	4.056
Žveplenic	„	7.285
Lesa	kosov	1,993.762
Lesa	k. č.	86.608
Kamenja za zidati	colcent.	182.906

Uvoz. iz Turškega:

Bombaža	colcent.	115.649
Fig	„	61.305
Opaše in cvib	„	211.486
Suhega sadja	„	7.800
Olja iz oljk in še družega	„	41.053

Ježic (valonea)	colcent.	186.945
Duhana (tobaka)	"	75.337
Kož in usnjine	"	35.146
Žita	starjev	408.792
Volne	colcent.	41.847
Barvnega in še družega lesa	"	24.463
Roja	"	16.149
Morske pene (Meerschaum)	"	8.164
Komorača (Fenchel)	"	6.735
Žajfe	"	2.985
Oska	"	1.256
Slanih črev	"	1.901

Izv. na Turško :

Železnine	colcent.	33.555
Žganja in piva	"	88.368
Masla	"	1.612
Papirja	"	64.910
Kart za igro	ducatov	! 44.896
Kave in cukra	colcent.	31.251
Izdelkov iz bombaža in volne	"	55.615
Rajža in moke	"	20.916
Steklenine	"	30.219
Žveplenic	"	19.813
Malih kišt za limone in pomaranče	kosov	8.280

Lesna	kosov	772.630
Druzega blaga za	gold.	853.224

Uvoz. iz Moldavije in Valahije:

Žita, (pšenice, sirka, itd.)	starjev	1,343.900

Izv. v Moldavijo in Valahijo:

Izdelkov iz bombaža	colcent.	947
Olja iz oljk	„	2.538

Uvoz. iz Rusije:

Žita — (iz Odese in drugih ladjestaj na črnem morji)	starjev	713.842
Volne	colcent.	16.422

Izv. na Rusko:

(črno morje)

Železnine	colcent.	3.306
Papirja	„	1.628
Izdelkov iz bombaža	„	3.944
Sira, suhega sadja itd.	„	2.550
Steklenine	„	2.477
Žveplenic	„	1.437

Uvozili smò iz Švedije in Norvegije:

Štokša	colcent.	14.788

Uvoz. iz Nizozemskih dežel:

Cukra	colcent.	20.899

Izv. v Nizozemske dežele:

Železnine (jekla)	colcent.	534
Konoplje, lavorja	"	1.148
Roja	"	24.210
Opaše itd.	"	17.854
Gome	"	579
Fržola	"	5.081

Uvoz. iz Brazilije:

(Rio Janeiro.)

Kave	colcent.	58.435

Izv. v Brazilijo:

Železnine (jekla)	colcent.	1.806
Moke	"	241.267

Uvoz. iz Severne Amerike:

Barvnega lesa	colcent.	4.401
Petroleja	"	254.066
Kolofonije	"	93.883
Tobaka	"	30.779

Izv. v Severno Ameriko:

Lavorjevega lista in bobkev	colcent.	1.446
Opaše in suhega sadja	"	97.259
Gome	"	3.348

Volne	colcent.	3.366
Gorušice (Senf), mošusa in zelišč	"	4.234
Tartara in žvepla	"	3.634
Stearine	"	9.078

Uvoz. iz Avstro-ogerskih ladjestaj:

Vina	colcent.	169.382
Oglja	"	105.735
Papirja	"	25.906
Cementa	"	17.287
Roja	"	36.963
Moke	"	205.478
Volne	"	13.067
Olja iz oljk	"	72.803
Kož in usnjine	"	12.698
Soli morske	"	302.895
Tabaka	"	10.150
Loja	"	9.150
Opek	kosov	67.142
Dôg bukovih	"	8,079.783
Les a „bordonali“	k. č.	20.188
Les a „tarole, tavolette in subbic“	kosev	155.785

Izv. v Avstro-ogerske ladjestaje:

Železnine	colcent.	61.483
Žita	starjev	453.875

Žganja, ruma vina in pive	colcent.	71.631
Olja iz oljk in še drugega, špeha in masti	”	17.727
Oglja	”	87.394
Kave in cukra	”	92.133
Izdelkov iz bombaža	”	39.060
Rajža	”	62.439
Sira	”	2.871
Metelj in meteljičie	kosev	63.254
Opek	”	495.820
Posode porcelanaste in ste- klenine	colcent.	18.306
Feržola	starjev	9.834
Moke	colcent.	217.222
Otrob	”	34.248
Barvnega lesa	”	6.853
Dôg bukovih	kosev	104.683
Dôg hrastovih	”	46.350
Drugega lesa	”	223.725
” ”	k. č.	190.211

Po suhem smo uvozili:

Železnine	colcent.	148.400
Žganja, vina in pive	”	225.221
Masla	”	13.433
Feržola	”	52.293
Sira	”	7.169

Konopnine	colcent.	25.944
Oglja	”	505.494
Cukra	”	160.933
Bembaža in izdelkov iz bom- baža	”	33.728
Sadja več sort	”	172.115
Žita	”	232.305
Otrob	”	86.502
Kave	”	33.561
Rajža	”	32.513
Krompirja	”	76.237
Moke	”	729.649
Sena in slame	”	138.068
Lesa več sort	”	6,062.145
Kož in usnjine	”	28.850
Posode porcelanaste in ste- klenine	”	77.290
Žveplenic	”	25.923

Po suhem smo izvozili :

Železnine	colcent.	1,500.508
Vina več sort	”	99.939
Olja iz oljk, masla, špeha in masti	”	387.520
Petroleja	”	220 905
Konopelj in roja	”	48.982
Volne	”	37.723

Oglja	colcent	166.420
Kolofonije	"	57.958
Kave in cukra	"	123.263
Indika	"	14.723
Bombaža	"	482.778
Pomaranč, limonov, fig, ro- žičev, mandelj, opaše, cvib in še družega sadja	"	858.113
Rajža	"	72.497
Žita	"	1.507.840
Barvnega lesa	"	64.245
Kož in usnjine	"	113.464
Soli in sode	"	374.663
Tobaka	"	121.872
Ježic	"	183.247
Žvepla	"	132.141
Po morji smo uvoz. blaga za gld.		156,893.245
Po suhem " " " " "		83,984.377
	skup za gld.	240,877.622
Po morji smo izvoz. blaga za gld.		97,682.580
Po suhem " " " " "		99,440.590
	skup za gld.	197,123.170
Uvožnja je bila večja za gld.		43,754.452.

To so same neke splošne štatistične date samo v nekaterem blagu, kar sem pa o denarju navedel, to je na tanko in vse izvira

iz poročila tukajšnje kupčijske zbornice. — Če nijsem prav vsega blaga opazil, ki se v Trst upeljava in iz Trsta izpeljava, kam gré, od kod pride, je le, ker je to pretežko ali prav za prav nemogoče popisati, in čemur bi bilo treba veliko časa; a moj namen je le ta, da dokažem sploh večjo tukajšno trgovino.

Kupčija z Angleži: Ako primerjamo uvožnjo in izvožnjo v to deželo plačali smo jej danji ali tributa čez 39 milijonov gold. To je, mi smo za toliko več od njih rabili kakor oni od nas. Kupčija s petrolejem, s kavo, z mastjo in špehom in še z drugim blagom, akoravno nijso pridelki angleške dežele (dohajajo večji del iz Amerike), vendar večina te trgovine gré skozi angleške trgovske hiše in vrši se ter plača skoraj zmirom na Angležkem in z angležkim denarjem.

Kupčija z Italijo: Izdelki iz bombaža in volne, kateri po štatistiki nam dohajajo iz Italije, so večidel blago, ki nam prihaja iz Švicarskega. Roj razen iz Verone nam dohaja, po istem potu tudi iz Tirolskega! Kava, ki nam prihaja iz Italije posebno po suhem je pridelek južne Amerike in gré skozi Genovo itd.

Kupčija s Turškim: Veliko blaga, ki nam iz te dežele dohaja, so pridelki Slovanov,

ali določiti ravno koliko tega blaga, ki so pridelki naših bratov, to je nemogoče. Oni pridelavajo nekaj sadja, olja iz oljk, kože, žito, volno, barvni les, roj, vosek in še drugo blago. Ravno v enacih razmerah je izvoznja v te dežele. Posebno pa omenjam: kavo in cukrer, izdelke iz bombaža, moko, rajž, železo in steklenino.

Kupčija po suhem: Ta izkazuje tržaško kupčijo po suhem. Nemogoče je pa določiti koliko blaga gré v eno ali drugo deželo. Razpošilja se povsod, po naši deželi, po srednji Evropi. Tudi na Rusko gré dosti blaga, posebno južno sadje, olje in še drugo.

O kupčiji s Hrvatskim, Srbijo, Bosno in Slavonijo mi tudi nij mogoče dati štatišičnih dat, ker te dežele prejemajo in nam blago vpošiljajo po suhem in skozi naše ladjestaje. Njih narodni pridelki so pa podlaga tukajšnjim trgovcem; oni več na te pazijo nego na blago, ki ga izvažajo, ker pri tem imajo malo dobička, pri pridelkih pa, ki jih dobivajo za plače ali pa v komisijo, nahajajo svoj lep dobiček.

Vsakateri, kdor je date, ki sem jih v zadnjem članku dal, čital, in jih dobro opazoval, bode prav lahko o važnosti trgovine na jugu sodil. Obžaloval bode gotovo našo zamudo

in nerazumljivo mu bode, kako smo mi Slovani tako krasno lego zanemarili in tujcu pustili in da jo — še pustimo! — Vsak omikan narod se je, se in se bode kupčije udeleževal, ker je trgovina prva neobhodna potreba, da se v blagostanji in omiki napredovati more. Da je to res in kako da kupčija vse oživlja in tako rekoč iz nič kaj velikanskega ustvari, to naj se poleg vsega tega, kar sem uže rekel, še iz sledečega razvidi.

Kupčijske zveze in družbe najdemo v vsakem stoletji; kralj Salomon je kupčeval, Solon je kupčeval, nebeški Plato je prodajal olje v Egiptu, da se je potem lahko brezskrbno modroslovju posvetil, Hypokrates je bil deležnik neke trgovinske hiše, znameniti Thales iz Mileta, ustanovitelj filozofične šole jonških kozmofizikarjev, Zeno kupčeval je z purpustom. — V Benetkah in drugih republikah bila je trgovina v rokah plemenitajev; Medicjci v Florencu postali so iz trgovcev vojvode, Nizozemske dežele povzdignile so se k sedanjej moči le s trgovino. Kupčevali so najprvi žlahtniki Angleške dežele in kupčujejo še dandenes. Denašnji Singapur bil je l. 1820 mala malajska vasica, denes šteje pa črez 150.000 duš, Chicago leta 1837 le 3170 duš,

je denes eno prvih kupčijskih mest in šteje 300.000 duš, akoravno je uže večkrat pogorel; London, največje in najbogatejše tržišče se širi vsak dan in šteje z bližnjo okolico čez 3,880.000 duš, to je, več kot cela ljuba naša še ne zedinjena Slovenija, ali pa, samo nekaj čez 100.000 duš manj, nego celo kraljestvo Saksonsko z veliko vojvodino Badensko skupaj.

Taki so vspehi trgovine in obrtnije, in sme se reči, da pravi zidovi mest, gradovi in tvrdenjav stojé dan denes v trgovini in obrtniji, te zmagate prej in ložje kot — „Krupp“.

Ali, brez dela, — se tudi od narave nič ne doseže! Vse nas kliče in vabi **na delo** in se ga moramo tudi poprijeti, ako nam je mar za svojo blagost.

Slovan, bistrega uma in zdrave pameti, bi se bil gotovo trgovine uže zdavnaj udeležil, ako bi ga ne bili nasprotniki povsod zatirali, in ako bi se bil sam svojih napak znebil, da je sposoben, da je uže od narave obdarjen z lastnostimi, ki so pri trgovini najbolj potrebne, izpoznamo lahko pri vsacem naših trgovcev, kateri večji del z bornimi sredstvi začenshi so se povzdignili na stopinjo boljših trgovcev.

Se ve da, brez boljših materialnih sredstev ne bode mogel Slovan zdatnejše svoje naloge na trgovinskem polji izvrševati.

Brez vseh sredstev ostane najizvrstnejši mož — ničla. — Sredstva pa dobimo lahko mej soboj in sicer primeroma velikanska sredstva, katera bi utegnila ne samo našej domačej trgovini častnejše mesto v krogu drugih narodov pridobiti, ampak bi lahko nam bila silno orožje v boji za naš politični obstanek.

K temu pa je najprvo potrebno pravo izpoznanje naših okolnostij in domačih razmer, naše napake in uzroke našega počasnega napredovanja k namerjenemu cilju in neomejeno požrtvovalno rodoljubje, ki ne išče koristij, ampak le narodov blagor, rodoljubje, ki mora posebno pri nas Slovanih prešiniti tudi kroge naših bogatašev, katerih srce je večidel vneto le za svoje kupe zlata.

Mej južnimi Slovani imamo rodove, ki pred drugimi korakajo; oni bi bili pravi biseri Jugoslovanstva, ako bi jih nesrečni partikularizem ne osamljal. Kako nezaupni niso Srbi nasproti Hrvatom in celo nam Slovencem! Manjka nam vsem še izpoznanje prave veljave in namena narodne ideje. Iz tega izvira naša slabost pri vsakem početju,

to je uzrok, da si nijsmo mi Slovani na jugu še pridobili navzlic vsemu trudenju nikake veljave, niti ne pripoznanja svojih zahtev pri sosednjih narodih; da ostane vsako naše početje omejeno v krogu primitivnosti.

Grda nesloga vlada še mej nami! Da tujec neslogo na našem domu in občno z vsemi svojimi močmi hoče podpirati, to je dovolj gotovo. — Kako bi pa bilo naj ložje zediniti se, kje hitrejši doseči narodno slogo kakor pri trgovini? To slogo bi gotovo posameznim i v obče narodu sad rodila, katerega sedaj še dovolj ceniti ne moremo. Čim bolj je pa kako ljudstvo zaostalo, tem več sile, značajnosti in marljivega dela je treba, da se povzdigne in z drugimi narodi tekmuje. Mi Slovani smo, menim nas na jugu, še pritlikovci v trgovini, obrtniji, v šoli, povsod.

Dorasten mladenič pač svojega materinega jezika, akoravno se ga je s svojim privatnim trudom naučil, ne more tako drago prodajati nego angleščino, francoščino, nemščino, italijanščino, če jo zna. In ker je to žalibože resnica, očita se nam sé smehom: „Čemu vam je vaš materini jezik, čemu narodne šole?“ A, gotovo drugače bi se našemu lepemu jeziku godilo, ako bi materijalni in

duševni delokrog bil razširjen in da ne najdemo večjega in bolj hvaležnega predmeta za delovanje nego je trgovina in obrtnija sem uže razjasnil.

Ali, kakor povsod, tudi, in še posebno mej nami Slovani, ki imamo domače pridelke in kupčijo z domačino za podlago, prva mora priti ta kupčija, ona mora nas do svetovne kupčije povzdigniti, kupčija je pa tudi podloga obrtnije, ona mora surove pridelke po nizkih cenah, kolikor je mogoče pripeljevati, potem pa za njene izdelke trge poiskati, prodajo zagotoviti in po dobrih cenah; je še to, — da obrtnija dobro napreduje, mora se delavcem in ljudstvu sploh, vse tiste potrebe, ki z daljnih krajev dohajajo, po ceni preskrbeti, da ljudstvo denar prihrani, in da delavci lahko sebe in svojo družino spodobno preživé in le tako bi bila konkurenca mogoča, ne samo doma, ampak tudi na tujem.

Tistemu ljudstvu, ki ima ta načela pred očmi, se kaj tacega ne bo prigodilo, kakor našim ustavovercem, katere vlada direktno podpira, mi pa, po sili indirektno. Njih kupčija gre rakovo pot in njih obrtništvo ne more še doma s tujim blagom konkurirati, ker osnova je slaba, in v preteklih letih bila je tudi sleparska.

S tem sem hotel razjasniti nekoliko naše stanje, potrebe in našo nalogo oziroma trgovine, zadeva, ki se mi zdi posebno za sedanjí čas prevažna, da se ne bi svojih rojakov na njo opozorovalo in na bolj zdatno prizadevanje opominjevalo. Dalo bi se o tej stroki še mnogo na dolgo in široko pisati, kar pa ozki prostor tu ne dopušča. Razumnemu narodnjaku bode ta kratka razprava zadostna, da razvidi, kje imamo iskati vira svojega prihodnjega blagostanja.

Veselilo me je slišati, da naš edini denarni zavod „banka Slovenija“ je v preteklem letu dobro napredovala, da je uže zmagala večino težav, katere ji je bil nakopal narodni ranjki absolutizem, le po poštenih načelih, s skrbnim rodoljubnim gospodarenjem se bo ta narodni zavod okrepčal in postal močan steber našega narodnega premoženja, posebno se mi je srce razveselilo, ko sem slišal, da ta naš denarni zavod se misli tudi resno občne kupčije udeležiti. Ako se dovelj močnega čuti, naj se ne mudi in ako sam ne more vsega storiti, naj si poišče narodne moči, da svojo nalogo tem hitreje izvrševati začne, kajti bati se je, da nas tujci ne prehité in našo deželo še bolj v svoje kremplje dobe in oskubijo.

Znebimo se prirojene nam nemarnosti in zavidnosti; varujmo se vsacega domačega razpora, gledajmo le na korist in blagost naroda. Kajti preveliko dela nas čaka, ki bode upotrebovalo vse naše združene moči, da ga zvršimo. Hude nevarnosti nam preté od vseh strani. Skrajni čas je, da napnemo vse sile. Zmaga bode gotova, ako složni, neutrudljivo, razumno in pogumno korakamo proti namenjemu cilju.

Ne bojmo se težav, ki nas strašijo pri začetku vsacega našega podvzetja, spominjajmo se vedno besedij našega vrlega pesnika ki pravi o slovenskem oratarju: „vse doseže kar mu drago, bodi slava bodi blago.“

Vzemimo si za izgled druge manjše narode, ki so prispeli do naj višje stopinje omike, blagostanja in slobode vzlic oviram, ki bi se nam sedaj zdele nepremagljive in pred katerimi bi mi gotovo obupali in se nikoli dela ne lotili.

Dolžnost vsacega človeka je, svoje moči delu in trudenju za lastni in za občni domovinski blagor žrtvovati, in prave sladkosti našega življenja bomo le takrat uživali, kadar bodemo nalogo, katero nam je božja previdnost postavila, izvršili.

Ako mi Jugoslovani v resnici želimo bolje bodočnosti, če hočemo uspešno napredovati na duševnem in materijalnem polji, smemo zanašati se le sami na sé in da svoje namene dosežemo, naslanjati se moramo na tista načela, ki sem jih dostojno razjasnil. „Neomejeno rodoljubje, neutrudljivo delo in nerazrušljiva narodna sloga.“

Ne poslušajmo narodnih pesimistov, kateri so najnevarniši nasprotniki naše narodne reči. Ti nas strašijo pred vsakim korakom in nemajo nikoli niti besedice, s katero bi svoje rojake iz nemarnosti dramili. Ti pesimisti so večjidel le leni egoisti, nemarneži in ljudje, kateri so se še premalo po svetu ozrli in naše okolnosti le enostransko poznajo, pravega rodoljubja pa se pri teh ljudeh še malo ali nič nahaja.

Stori naj se torej prvi korak in ustanovi naj se v Trstu, v tem našem materijalnem središču, narodni trgovinski zavod.

Lotimo sé veselo krepkega dela in iztrgajmo tujcem monopol iz rok, ki nas tišči. Razširimo našej mladini polje delovanja in dajmo jej priložnost pomagati si, da postanejo vrli samostalni slovanski državljani. V desetih, k večjemu v dvajsetih letih bi se

mej slovanskimi meščani in občno po deželi, blagostánje neizmerno pomnožilo in oni, ki bodo postavili temeljni kamen tej cvetočej lepšej prihodnjosti, bodo gotovo pri narodu v večnem spominu živeli!

